

M. Tập quán sai lệch thanh.

Tập quán phát âm sai lệch thanh chia ra hai loại:

- Những trường hợp sai cả âm, sai cả thanh như chén bát = đọi; chưa - bố = bọ... là loại quy ước xã hội, theo hệ thống tín hiệu thông tin trong địa bàn hạn hẹp, chỉ sử dụng trong phạm vi địa phương.

- Những trường hợp cùng nguyên âm, sai phụ âm hay sai thanh mang tính chất sinh học nhiều hơn. Những sai lệch kiểu này là do điều kiện địa dư, khí hậu hoàn cảnh sống tạo thành thói quen phát âm, những điều kiện ấy cũng chính là điều kiện môi trường sinh học. Vì vậy, ta có thể đem quy luật ngũ hành để xem xét, và chúng ta thấy như sau:

1. Tiếng nói đồng bằng Bắc Bộ.

Đồng bằng Bắc Bộ so với cả nước có những đặc điểm khác nhau:

- Vị trí: ở phía bắc, hành thủy, khí hậu lạnh và biến đổi nhiều.
- Kết quả sản xuất: tùy thuộc ở khả năng tháo vát, cần cù, tài chăm bón, theo sát tỉ mỉ thời vụ.
- Mức sống: tùy thuộc khả năng thu vén của từng gia đình.

Bấy nhiêu điều kiện sống đã ảnh hưởng vào tập quán ngôn ngữ như: tốc độ nói hơi nhanh, chuẩn về độ cao, ngữ điệu dứt khoát, gãy gọn, thay những phụ âm phải uốn lưỡi, hoặc có thời gian hoàn thành dài hơn bằng những phụ âm có thời gian ngắn hơn.

Ví dụ: Xái xịt thay cho thái thịt.

Con trâu tặng thay cho con trâu trắng.

Tháng thớm thay cho sáng sớm.

Nằm nụng thay cho làm lụng.

2. Tiếng miền Trung (Thanh, Nghệ, Tĩnh, Bình, Trị, Thiên).

Vị trí: Dải đất miền Trung ở giữa, nửa phía đông bề ngang tổ quốc, phương đông hành mộc, mưu lự, giận, khí hậu ẩm ẩm, gió bão nhiều, đất đai ít màu mỡ, mức sống bình quân thấp, lao động vất vả.

Những điều kiện đó ảnh hưởng đến ngôn ngữ: tốc độ hơi chậm, ngữ điệu giảm giọng, nặng nề, giảm cao độ thanh thượng tới ba, bốn bậc, và trong đó có nhân nhượng đưa thanh trường bình lên làm vị trí thanh đoản để cân bằng âm dương hơn, như trong câu: "chào đồng chí" nói thành "chao đồng chỉ" hoặc "chao đồng chi"... "uống nước" nói "uổng nước"...

3. Tiếng nói đồng bằng Nam Bộ

Vị trí so với cả nước thì ở phía nam, hành hoả, thân minh, vui, vô tư. Nhờ khí hậu điều hoà, bình quân nhiệt độ cao, ít có bão to, gió lớn, đất đai màu mỡ, nông nghiệp phát đạt, lao động đỡ vất vả, sản vật dồi dào, mức sống thoải mái.

Những điều kiện ưu ái của thiên nhiên như trên đã ảnh hưởng đến tập quán ngôn ngữ là: kéo dài trường độ của thanh bằng cách thêm nguyên âm hoặc phụ âm để từ ngữ có thêm thời gian hoàn thành tối đa như "vô ý" thành "giô ý", "ra đồng" thành "gia đồng", "anh ơi" thành "eeng ơi", "miền nam" thành "miềng nam", "thân yêu" thành "thâng yêu"... Có khi giữ nguyên cả nguyên âm hay phụ âm nhưng đổi dấu để thành được kéo dài nh "anh ấy" thành "ảnh ấy".

4. Tiếng nói tại Hà Nội

Hà Nội đã trải qua hàng nghìn năm là nơi buôn bán, sản xuất thủ công. Đối tượng phục vụ là các tầng lớp vua chúa, quan lại trung ương và hào phú đứng đầu các địa phương về hội họp. Buôn bán vốn là công việc cạnh tranh, vì thế không chỉ yêu cầu chất lượng, giá cả mà còn rất cần mời chào khéo léo, cử chỉ nhẹ nhàng để chiêu lòng khách, giành nhiều lợi nhuận, và tránh những phiền hà với đối tượng khách hàng có quyền lực trong tay.

Do những yêu cầu của cuộc sống như trên, nó đã tạo thành tập quán ngôn ngữ là phát âm nhẹ nhàng, trơn tru, nhưng vẫn giữ cao độ và tốc độ, vì thế phải chuyển đổi một số phụ âm như "tr" thành "ch", "s" thành "x". Ví dụ những từ trong - trên - trưa - sáng, đổi thành chong - chên - chưa - xáng...

5. Tiếng nói vùng ven Hà Nội.

Từ khi thực dân Pháp đô hộ và tạm chiếm, đô thị ngày càng mở rộng, buôn bán phát triển, giao lưu mọi mặt được đẩy mạnh hơn. Tập quán sinh hoạt tự do thị thành ở Hà Nội như một tấm gương khích lệ những người dân vùng ven (trong đó có thói đua đòi cũng được khích lệ mạnh mẽ). Sự đua đòi trong đời sống đã ảnh hưởng vào ngôn ngữ.

Điện hình là khi phát âm những tiếng gần nhau, cùng có phụ âm ở đầu mà một trong hai âm đó phải uốn giọng thì lập tức phụ âm còn lại cũng uốn giọng theo. Ví dụ hai tiếng "nói láo" thành ra "lói láo", "nòng súng" thành ra "lòng xúng"...

6. Tiếng nói vùng đồi núi Sơn Tây cũ

Đặc điểm địa dư, khí hậu vùng này rất khác thường, ban ngày rất nóng mà ban đêm rất lạnh. Mức chênh lệch nhiệt độ trong ngày nhiều, đất đai khô cằn, sản vật hiếm hoi, mức sống thấp, nghề phụ trông vào núi cao, rừng rậm, nương đồi xưa xóm làng.

Tập quán phát âm ở đây là dáng đầu cổ ngửa lên, cho nên hầu hết thanh trầm được chuyển lên từ trung bình đến cao nhất, giống như cách phát âm của người dân tộc Mường khi nói tiếng phổ thông:

Ví dụ về tiếng hát của người Mường như sau:

Câu hát tiếng phổ thông: Em ơi, em ở lại nhân. Anh đi bộ đội đường xa chưa về.

Người Mường hát: Eèng ơi, éeng ở lái nha. Ành đi bố đội đường xa chưa về.

Ví dụ về tiếng người Thạch Thất:

Câu chào hỏi có nội dung là: chào bác, bác vừa về đến đây à.)

Người Thạch Thất nói thành: Cháo bác, bác vừa: về đến đây a?

Hoặc như khi tôi hỏi một ông cụ về tên làng của cụ, cụ trả lời rằng "Đây là làng xen chi", mãi sau con cụ viết ra tôi mới hiểu rằng tên làng cụ là "làng Sen Trì".